ZESZYTY NAUKOWE WSG, t. 37, seria: Turystyka i Rekreacja, nr 16 (2020/2021), s. 139-153
Ilość znaków: 24 382

Magdalena Marszańska
Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

Rozwiązania proekologiczne w hotelarstwie

Zarys treści: Niekorzystny wpływ wielu gałęzi gospodarki na środowisko naturalne, m.in. na kryzys klimatyczny i degradację środowiska naturalnego, spowodował konieczność dopasowania produktu turystycznego do potrzeb zrównoważonego rozwoju. Działania proekologiczne w hotelarstwie odpowiadają zatem na potrzebę rynku (preferencje gości), a także na zalecenia globalnych organizacji, wywierających wpływ na sektor turystyczny. Rozwój zrównoważony to równowaga pomiędzy ekonomią, ekologią oraz problemami społecznymi. Ochrona środowiska powinna być kluczowym zagadnieniem w turystyce, gdyż natura jest przyczyną odwiedzin turystów, więc aby było co odwiedzać, sektor turystyczny nie może jej degradować.

Słowa kluczowe: działalność proekologiczna, rozwój zrównoważony, zielona energia, biodegradacja, kryzys klimatyczny.

Wprowadzenie

Celem pracy jest ukazanie zmian na rynku usług hotelarsko-gastronomicznym, wymuszonych przez sytuację pandemiczną, mających odzwierciedlenie w przepisach, a także spowodowanych zmianą preferencji konsumentów.

Autorka zbadała wybrane obiekty i ich ofertę, prześledziła raporty z rynku turystycznego, aby sprawdzić, w jaki sposób obiekty hotelarskie odpowiedziały na zmianę preferencji ich usługobiorców.

Sytuacja na rynku usług hotelarsko-gastronomicznych uległa radykalnym zmianom wraz z wybuchem pandemii COVID-19. Zamknięcie tego sektora gospodarki spowodowało brak stabilności, niepewność i wymusiło wprowadzenie nieodwracalnych zmian w sposobie świadczenia usług. Hotelarze zostali zmuszeni do przebudowania oferty, do oszczędności i… szukania nowych pracowników. W czasie wymuszonego przepisami „przestoju", czyli wprowadzenia zmian zasad organizacji usług gastronomicznych zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów, gestorzy bazy noclegowej musieli przemyśleć i przebudować strategię

funkcjonowania swoich obiektów[1]. Wielu zdecydowało się zaprzestać świadczenia usług, część zdecydowała się na przygotowywanie posiłków na wynos, część zmieniła strukturę zatrudnienia. W roku 2021 rynek zaczął się powoli odbudowywać, jednak nie osiągnął stanu sprzed pandemii.

Zmiana trendów turystycznych

Jak pokazuje raport UMWTO World Tourism Barometer z 18 stycznia 2022 r.[2], zmieniły się wyraźnie trendy turystyczne w ubiegłym roku. Ze względu na znaczne utrudnienia w podróżowaniu pojawiło się wyraźne zapotrzebowanie na krótsze podróże, co jest pozytywnym trendem na wielu rynkach, gdyż wybierane przez turystów były głównie destynacje położone bliżej stałego miejsca zamieszkania. Dodatkowo celem turystycznym w 2021 r. były wyjazdy zbliżające do natury, turystyka wiejska, poszukiwanie przeżyć na świeżym powietrzu i wycieczki objazdowe. Nie mniej ważnym trendem było zwrócenie uwagi na zrównoważony rozwój, autentyzm i lokalny aspekt produktu turystycznego. Podróżujący mieli nadzieję na wywieranie pozytywnego wpływu na lokalne społeczności, a także poszukiwali autentyczności i wyjątkowości w odwiedzanych miejscach, nawet ze zwiększonym kosztem i długością pojedynczej podróży.

Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, przyjęta przez wszystkie państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2015 r., stanowi wspólny plan pokoju i dobrobytu dla ludzi i planety również w przyszłości. Jego istotą jest 17 celów zrównoważonego rozwoju (SDGs)[3]. Cele te to nic innego, jak wspólne działania na rzecz eliminacji ubóstwa, poprawiające edukację i zdrowie, zmniejszające nierówności, pobudzające wzrost gospodarczy, jednakże przy jednoczesnej walce ze zmianą klimatu i pracy na rzecz ochrony naszych oceanów i lasów. Cele te są następujące:

1) wyeliminowanie ubóstwa;
2) wyeliminowanie głodu;
3) dobra ochrona zdrowia;
4) wysokiej jakości edukacja dostępna dla wszystkich;
5) równość płci;

1 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. 2020, poz. 1356).

2 https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-01/220118-Barometersmall.pdf?_PBI-Qdr4u_qM0w56.l0NpfGPzylGu6Md [data dostępu: 28.05.2022 r.].

3 https://sdgs.un.org/goals [data dostępu: 28.05.2022 r.].

6) czysta woda i urządzenia sanitarne;
7) niedroga i czysta energia;
8) godna praca i wzrost gospodarczy;
9) przemysł, innowacje i infrastruktura;
10) zmniejszone nierówności;
11) zrównoważone miasta i ich społeczności;
12) odpowiedzialna produkcja i konsumpcja;
13) działania na rzecz poprawy klimatu;
14) ochrona życia i ekosystemu pod wodą;
15) ochrona życia i ekosystemu na lądzie;
16) sprawiedliwość, pokój i silne instytucje;
17) partnerstwo w celu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Czym jest turystyka zrównoważona? Można ją zdefiniować jako koncepcję rozwoju turystycznego, przyjaznego środowisku w regionach wiejskich oraz miastach, w małych ośrodkach turystycznych oraz wielkich centrach rozrywkowych i wypoczynkowych (Zaremba 2000, s. 215). Termin „ekorozwój" został sformułowany podczas III Sesji Zarządzającej Programem Ochrony środowiska ONZ w roku 1975. Uznano wtedy, że społeczeństwo realizujące ideę ekorozwoju przynosi następujące korzyści: uznaje nadrzędność wymogów ekologicznych, których nie należy zakłócać przez wzrost cywilizacji oraz rozwój kulturalny i gospodarczy, jest zdolne do samosterowania swoim rozwojem w celu utrzymania homeostazy i symbiozy z przyrodą, a więc respektuje oszczędną produkcję i konsumpcję oraz wykorzystanie odpadów, dba o przyszłościowe konsekwencje podejmowanych działań, a więc także o potrzeby i zdrowie przyszłych pokoleń (Kozłowski 2002, s. 106).

Zdaniem World Travel & Tourism Council sektor turystyczny wnosi do światowej gospodarki aż 10,3% PKB[4]. Zatem ta branża jest również odpowiedzialna za zarządzanie dobrostanem, a w szczególności do prowadzenia działań nieszkodzących środowisku.

Opublikowane we wrześniu 2021 r. dane z raportu Cornell Hotel Sustainbility Benchmarking (CHSB) pokazują, że średni ślad węglowy pobytu w hotelu zmniejszył się o 3% w latach 2018–2019, po spadku o 10% w latach 2015–2018. Wykorzystywane w raporcie dane pochodzą z ponad 21 000 hoteli w 57 krajach i 365 miastach, z 26 globalnych sieci hotelowych, które brały udział

4 https://wttc.org/Research/Economic-Impact [data dostępu: 31.05.2022 r.].

w badaniu. Jednak problem polega na tym, że zmiany nie występują wystarczająco szybko, tak jak to zakładano w porozumieniem paryskim[5]. Dlatego też cała branża turystyczna musi dołożyć wszelkich starań, aby mieć jak najmniejszy wpływ na degradację środowiska i zmniejszanie swojego śladu węglowego.

Wiele hoteli wykorzystuje zatem nowoczesne rozwiązania do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, dba o rozwój zrównoważony i edukuje swoich gości. Z opublikowanego przez Booking.com raportu (The Booking Holdings 2021 Sustainability Report), dotyczącego preferencji klientów tego serwisu rezerwacyjnego, wynika, że zwiększa się świadomość i chęć do podróżowania w sposób zrównoważony[6]. Po przebadaniu 29 000 respondentów z 30 krajów wynika jasno, że 81% badanych zamierza wybierać na miejsce zakwaterowania w przyszłym roku taki obiekt, który można nazwać zrównoważonym, a 72% ankietowanych wskazuje, że firmy powinny oferować bardziej zrównoważone oferty, natomiast 73% jest bardziej skłonnych wybrać zakwaterowanie, jeśli obiekt wdrożyłby zrównoważone praktyki.

Ponadto funkcjonowanie organizacji turystycznej w tym hotelu, zgodnie z zasadami ekorozwoju, zapewnia:

- poszerzenie kręgu klientów i zdobycie ich lojalności;
- dobre stosunki z lokalnymi społecznościami;
- zdobycie lub poprawę „zielonego wizerunku" na tle konkurencji;
- zgodność działań z obowiązującym ustawodawstwem dotyczącym ochrony środowiska;
- realizowanie zasady ciągłego doskonalenia zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju) (Kozłowski 2002, s. 244).

Kryzys klimatyczny stawia pod znakiem zapytania funkcjonowanie tych sektorów gospodarki, które w największym stopniu ingerują w środowisko naturalne i eksploatują jej zasoby. Na gruncie prawnym kwestie związane ze zrównoważonym rozwojem są regulowane od wielu lat. W sektorze turystyki od lat 80. ubiegłego wieku istnieje około 100 programów zawierających standardy ekologiczne dla inwestycji, z czego kilkadziesiąt obowiązuje w samej Europie[7].

5 https://greenview.sg/cornell-hotel-school-report-reveals-continued-carbon-footprint-reduction-in-hotels-around-the-world/ [data dostępu: 31.05.2022 r.].

6 https://www.sustainability.booking.com/industryinsights/2021-sustainability-report [data dostępu: 31.05.2022 r.].

7 https://zainwestujwnieruchomosci.pl/artykul/rynek/eko-certyfikaty-dla-hoteli-staja-sie-koniecznoscia-ID35.html [data dostępu: 31.05.2022 r.].

Jednym z takich programów jest nagradzanie hoteli eco-certyfikatami mającymi znaczenie na skalę światową. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)[8], organizacja stworzona przez United States Green Building Counsil, jest jedną z najbardziej prestiżowych organizacji, wielokryterialnie oceniającą budynki pod względem zasad zrównoważonego rozwoju. Budynki te, aby zdobyć punkty, muszą spełnić pewne „zielone wymagania". Są nimi m.in. następujące zasady: materiały wykorzystane do budowy budynku muszą być surowcami ze źródeł odnawialnych; tereny zielone wokół budynków muszą być wykorzystywane zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju; należy efektywnie wykorzystywać zasoby wodne, energetyczne, materialne.

Budynki po ocenie spełnionych wymagań otrzymują certyfikaty:

- Certyfikat LEED – po uzyskaniu 40-49 punktów;
- SILVER (srebrny) – po uzyskaniu 50-59 punktów;
- GOLD (złoty) – po uzyskaniu 60-79 punktów;
- PLATINIUM (platynowy) po uzyskaniu 80-100 punktów.

Pierwszym z polskich hoteli, który uzyskał w 2016 r. certyfikat LEED[9] dla budynków już istniejących oraz spełnił wymogi środowiskowe, jest warszawski hotel Westin, który:

- współpracuje z dostawcami energii, korzystającymi wyłącznie ze źródeł odnawialnych;
- rozwija zasadę ekologicznych zakupów, wyłącznie od dostawców z odpowiednimi certyfikatami, jak np. produkty papierowe, wyposażenie wielokrotnego użytku – drukarki, kopiarki, skanery czy wykładziny dywanowe;
- wprowadził i rozwija zasady zarządzania odpadami;
- wprowadził program redukcji i recyklingu odpadów, ukierunkowany na wysokowartościowe, trwałe produkty (stoły szklane i fornirowane);
- wprowadził politykę zakazu palenia wewnątrz i w odległości 8 m od hotelu, żaluzje odporne na warunki atmosferyczne oraz otwierane okna w pokojach hotelowych;
- zapewnił co najmniej 50% indywidualnej kontroli oświetlenia nad stanowiskami pracy (zarówno indywidualnymi, jak i grupowymi).

8 https://www.usgbc.org/leed [data dostępu: 31.05.2022 r.].

9 https://www.skanska.pl/ [data dostępu: 31.05.2022 r.].

Nie tylko więc woda, powietrze i gleba muszą być czyste, ale również właściciele obiektów hotelarskich powinni wprowadzać działania przyczyniające się do ochrony zasobów przyrody, jak również stosować działania proekologiczne wewnątrz obiektów (Prochowicz 2015, s. 211-222).

Należy te działania podjąć głównie dlatego, że hotel, szczególnie duży kompleks hotelarski, jest z natury rzeczy uciążliwy dla środowiska, gdyż:

- następuje koncentracja ruchu ludzi i środków transportu;
- następuje znaczne zużycie energii, szczególnie cieplnej, często wytwarzanej przez własne źródło (kotłownie);
- potrzebne są intensywne dostawy zaopatrzeniowe środków spożywczych i wyposażenia, gromadzą się więc odpady i opakowania; obiekt wytwarza znaczne ilości ścieków (Dominik 2009, s. 28).

Przykładem takich działań może być gospodarka odpadami w turystyce. Powinna się ona opierać na uniwersalnej zasadzie trzech R:

- Reduce – ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów;
- Reuse – powtórne użycie tego, co nadal nadaje się do użycia;
- Recycle – odzysk surowców ze wszystkich możliwych strumieni odpadów (Staromiejska 2011, s. 118).

Działania proekologiczne w obiektach hotelarskich pojawiają się na wielu etapach obsługi gości – począwszy od wywierania wpływu na decyzje konsumenckie gości (jak często wymieniać pościel i ręczniki podczas pobytu – specjalne informacje poświęcone temu tematowi w pokojach hotelowych) czy broszury na temat działań proekologicznych danego obiektu. Koncepcje proekologiczne to głównie wszelkiego rodzaju rozwiązania technologiczne, urządzenia, maszyny czy działania mające na celu zredukowanie negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Można je podzielić na cztery główne obszary, które szczególnie wymagają ograniczeń.

Są to:

1) gospodarka wodna;
2) energia elektryczna (w tym światło);
3) gospodarka odpadami;
4) zarządzanie produktami (Kłos 2013, s. 153).

W zakresie gospodarki wodnej, jak wspomniano powyżej, hotele – oprócz zachęcania gości do ponownego użycia ręczników i rzadszej wymiany pościeli – montują:

- bezdotykowe, inteligentne baterie umywalkowe, uruchamiane za pomocą fotokomórki, zużywające jedynie 5-6 litrów na minutę (zamiast 12 litrów jak w tradycyjnych kranach);
- klepsydry odliczające 5 minut na prysznic, jako optymalny czas na zabieg higieniczny;
- perlatory w kranach, spieniające wodę i oszczędzające tym samym do 50% wody;
- spłuczki z przyciskiem regulującym ilość spuszczanej wody.

Izba Gospodarcza Hotelarstwa Polskiego ogłosiła w 2019 r. kampanię edukacyjną „Hotel bez plastiku”[10], przedstawiając 30 sposobów na ograniczenie plastiku w hotelach, ponieważ w tego typu działalności jednym z największych problemów jest gospodarka odpadami i produkowanie nadmiernej ilości odpadów plastikowych.

Można je zredukować poprzez m.in. wymianę naczyń z plastiku na biodegradowalne, produkowane np. z otrębów pszennych, liści, bambusowe lub drewniane sztućce jednorazowego użytku czy papierowe kubki i słomki.

Fot. 1. i 2. Biodegradowalny talerz i miseczka wytworzone z otrębów pszennych

Źródło: https://cantino.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

10 https://www.ighp.pl/hotel-bez-plastiku-kampania-edukacyjna-ighp-dla-hotelarzy [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Fot. 3. i 4. Biodegradowalny talerz i miseczka wytworzone z trzciny cukrowej

Źródło: https://cantino.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Fot. 5. i 6. Biodegradowalny talerz i miseczka wytworzone z liści palmowych

Źródło: https://cantino.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Powyższe naczynia nie tylko mogą być efektownym zastępstwem dla talerzy papierowych, ale ich trwałość jest wyższa (nie przemakają) i mogą być wykorzystywane do serwowania zup, dań drugich i przekąsek. Dodatkowym atutem jest fakt, że są one jadalne. Po użyciu można je przekazać gospodarstwom hodującym zwierzęta i wykorzystać jako paszę. Takie rozwiązanie powoduje zmniejszenie ilości odpadów, ale również poprzez możliwość ponownego użycia wpisuje się doskonale w zasadę trzech R.

IGHP sugeruje również zamianę plastikowych słomek na biodegradowalne produkowane ze skrobi, metalu, bambusa lub papieru, a plastikowe ozdoby do drinków sugeruje zastąpić świeżymi owocami. Natomiast opakowania plastikowe, wykorzystywane na lunchboxy, powinny zostać zamienione na torebki z papieru lub trzciny cukrowej.

Fot. 7. i 8. Papierowy i z trzciny cukrowej pojemnik na lunchbox

Źródło: https://czystysklep.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Dodatkowo w łazienkach hotelowych powszechnie zastępuje się jednostkowe opakowania z kosmetykami na bardziej ekologiczne – zbiorcze, a jednorazowe szczoteczki do zębów na bambusowe.

Jednym z obiektów hotelowych, który nazywa siebie hotelem ekologicznym, jest hotel Arłamów, który:

- posiada własną elektrociepłownię z technologią trigeneracji, jest to jeden z najnowocześniejszych i największych tego typu obiektów w Polsce, która jako opał wykorzystuje biomasę z drewna; elektrociepłownia spala rocznie 21 t biomasy z drewna, produkując przy tym 36 000 MWh energii cieplnej i około 10 000 MWh chłodu rocznie; temperatura w palenisku sięga 950°C;
- posiada zaawansowany system sterowania automatyką budynkową, BMS pomaga w oszczędzaniu energii oraz wody na całym obiekcie;
- wprowadza elementy energooszczędne w budynkach i w instalacjach, np. wyłączanie klimatyzacji po otwarciu drzwi balkonowych, oświetlenie energooszczędne, oświetlenie zewnętrzne ograniczające do minimum zanieczyszczenie świetlne, zarządzanie wydajnością urządzeń;

- zachęca do ograniczenia korzystania z wind, a co za tym idzie, zapraszamy gości do korzystania z klatek schodowych, co ogranicza zużycie energii w całym obiekcie; przed każdą z 26 wind znajdują się tabliczki informujące o oszczędności energii elektrycznej dzięki skorzystaniu ze schodów;
- dba o świeże powietrze, wolne od smogu i stwarzające idealne warunki do terapii oddechowej; stan jakości i poziom zanieczyszczenia powietrza w Arłamowie sprawdzisz na Mapie Airly;
- korzysta ze specjalnie zaprojektowanych lamp i iluminacji obiektu, do minimum ograniczając tzw. zanieczyszczenie świetlne;
- posiada własną szklarnię, w której uprawiane są zioła i warzywa wolne od nawozów i oprysków, używane w hotelowej kuchni do przygotowywania posiłków we wszystkich restauracjach;
- posiada własną pasiekę, z której pozyskuje doskonałe miody, uzupełniające nasze hotelowe menu;
- wdrożył maszynę kompostującą odpady żywnościowe, przekształcającą pod wpływem temperatury w prekompost wykorzystywany w elektrociepłowni do wytworzenia energii;
- całkowicie zrezygnował z plastikowych kubków, rurek i sztućców;
- segreguje śmieci;
- posiada 4 stanowiska ładowania pojazdów elektrycznych, a ochrona hotelu porusza się po terenie obiektu meleksami lub konno, co redukuje nasz ślad węglowy;
- organizuje zabawy edukacyjne o ekologii dla swoich najmłodszych gości;
- angażuje się w działania CSR, takie jak: sadzenie drzew, budowanie uli, budowanie domków dla jeży i ptaków; w Arłamowie pracownicy sadzą rocznie około 300 drzew, a także zachęcają gości indywidualnych, jak również grupy z sektora MICE do posadzenia w okolicy hotelu swojego drzewa, którym pracownicy hotelu będą się opiekować;
- wyznaczył miejsca na łąki kwietne oraz przygotował prezent dla gości w postaci puszki z mieszanką nasion polnych kwiatów, pozwalającej na założenie miniłąki w balkonowej doniczce;
- angażuje się w proekologiczne akcje społeczne, jak np. sprzątanie ziemi;
- posiada na terenie hotelu dystrybutory wody, które pomagają zaoszczędzić około 3000 butelek plastikowych rocznie;

- stworzył projekt Holistic MICE dedykowany dla klientów biznesowych, którego celem jest promocja aktywnego i zdrowego trybu życia; w skład którego wchodzą aktywne przerwy, masaże relaksacyjne i zdrowe energetyczne posiłki;
- edukuje gości – jak oszczędzać wodę i energię elektryczną w pokojach, jak segregować odpady, jak nie marnować jedzenia;
- zastąpił jednorazowe ręczniki papierowe w toaletach ogólnodostępnych wielorazowymi ręcznikami bawełnianymi w rolkach;
- posiada stadninę z 12 końmi, które są karmione paszą ekologiczną własnej produkcji i pielęgnowane przyjaznymi środowisku kosmetykami;
- zrezygnował z jednorazowych opakowań na masło i dokonał zakupu specjalnego urządzenia ButterSpender, które schładza masło i dozuje 12-gramową porcję po naciśnięciu przycisku;
- wprowadził specjalne oznakowanie na szybach, chroniące ptaki przed kolizjami z szybami;
- umieścił w hotelu tzw. 'zielone ściany', będące elementem biofilii, korzystnie wpływającej na samopoczucie gości i pracowników[11].

Fot. 9. Elektrociepłownia hotel Arłamów

Źródło: https://www.arlamow.pl/hotel-ekologiczny [data dostępu: 30.05.2022 r.].

11 https://www.arlamow.pl/hotel-ekologiczny [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Fot. 10. Nowoczesny system oczyszczania wody w hotelu Arłamów

Źródło: https://www.arlamow.pl/hotel-ekologiczny [data dostępu: 30.05.2022 r.]

Podobne działania proekologiczne wprowadził hotel Skipper, zlokalizowany w Rewie, na terenie Natura 2000 i dodatkowo:

- zamontował 26 kolektorów słonecznych produkujących „czystą energię";
- daje gościom 10% zniżki, jeśli przyjdą po kawę na wynos z własnym kubkiem lub termosem;
- posiada stojaki na rowery;
- zachęca gości do aktywnego wypoczynku[12].

Z kolei inny z obiektów, zlokalizowany w Borach Tucholskich, hotel Notera:

- posiada zamontowane gruntowe pompy ciepła;
- prowadzi odzysk wody deszczowej (ogród podlewany jest wodą deszczową), a także odzysk ciepła z wód basenowych;

12 https://www.hotelskipper.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.]

- zamontował lampy UV wspomagające uzdatnianie wody basenowej;
- wokół hotelu pracownicy hotelu zasadzili wyłącznie lokalną roślinność, niewymagającą energochłonnych procesów pielęgnacyjnych[13].

Sandra Green z magazynu „Forbes" przedstawiła 16 lutego 2020 r. https://www.forbes.com/sites/sandramacgregor/2020/02/16/travel-green-discover-some-of-the-worlds-best-eco-friendly-hotels/?sh=17793b94a6a1 [data dostępu: 30.05.2022 r.].[14] listę najlepszych „zielonych" obiektów hotelarskich na świecie, położonych blisko natury. Wszystkie wymienione obiekty działają zgodnie z zasadą oszczędzania energii i wody, przygotowywania posiłków z lokalnych produktów oraz szanowania naturalnych zasobów.

Podsumowanie

Powyższe przykłady pokazują, że gestorzy bazy noclegowej widzą potrzebę wprowadzania pozytywnych, ekologicznych zmian w swoich hotelach, nie tylko ze względu na oszczędności, ale i z powodu zmiany świadomości oraz oczekiwań gości. Podążanie w tym kierunku zbliży gości do natury i dodatkowo pomoże ochronić zasoby naturalne. Obiekty hotelarskie, w wyniku ponadnarodowych, proekologicznych inicjatyw różnych organizacji, są w stanie pomóc, jeśli nie zapobiec kryzysowi klimatycznemu, to przynajmniej go złagodzić.

Bibliografia

Dominik P., 2009, *Zrównoważony rozwój. Ekologia w hotelarstwie i gastronomii,* „Przegląd Gastronomiczny", nr 4/2009.

Kłos A., 2013, *Proekologiczne rozwiązania w obiektach hotelarskich,* Zeszyty Naukowe Turystyka i Rekreacja, Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych, Warszawa.

Kozłowski S., 2002, *Ekorozwój. Wyzwanie XXI wieku,* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

13 https://hotelnotera.pl/jestesmy-eko/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

14 https://www.forbes.com/sites/sandramacgregor/2020/02/16/travel-green-discover-some-of-the-worlds-best-eco-friendly-hotels/?sh=17793b94a6a1 [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Prochowicz M., 2015, *Działalność obiektów hotelowych w kierunku ochrony środowiska,* Europa Regionum, t. XXIII, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, s. 211-222.

Starowiejska I. (red.), 2011, *Czysta turystyka, czyli odpowiedź na potrzeby współczesnego turysty,* Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków, s. 118.

Zaremba D., 2000, E*koturystyka – wyzwania i nadzieje,* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 215.

Netografia:

https://greenview.sg/cornell-hotel-school-report-reveals-continued-carbon-footprint-reduction-in-hotels-around-the-world/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://hotelnotera.pl/jestesmy-eko/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://sdgs.un.org/goals [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2022-01/220118-Barometersmall.pdf?_PBIQdr4u_qM0w56.l0NpfGPzylGu6Md [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://wttc.org/Research/Economic-Impact [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.arlamow.pl/hotel-ekologiczny [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.forbes.com/sites/sandramacgregor/2020/02/16/travel-green-discover-some-of-the-worlds-best-eco-friendly-hotels/?sh=17793b94a6a1 [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.hotelskipper.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.ighp.pl/hotel-bez-plastiku-kampania-edukacyjna-ighp-dla-hotelarzy [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.skanska.pl/ [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.sustainability.booking.com/industryinsights/2021-sustainability-report [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://www.usgbc.org/leed [data dostępu: 30.05.2022 r.].

https://zainwestujwnieruchomosci.pl/artykul/rynek/eko-certyfikaty-dla-hoteli-staja-sie-koniecznoscia-ID35.html [data dostępu: 30.05.2022 r.].

Eco-friendly solutions in hospitality industry

Abstract: The negative impact of many branches of the economy on the natural environment, including the climate crisis, and the degradation of the natural environment, made it necessary to adjust the tourism product to the needs of sustainable development. Therefore, pro-ecological activities in the hotel industry respond to the market needs (guests preferences), as well as the recommendations of the global organizations influencing the tourism sector. Sustainable development is a balance between economy, ecology and social problems. An environmental protection should be a key issue in tourism, because the nature is the cause of tourists' visits, and in order to have something to visit, the tourism sector cannot degrade it.

Key words: pro-ecological industry, sustainable development, green energy, biodegradation, climate crisis.